

УДК 378.147:002

Ірина Миколаївна Крохмаль

*к. п. н., старший викладач кафедри
документознавства та інформаційної діяльності*

Неля Миколаївна Лесовець

*к. ф. н., доцент кафедри документознавства
та інформаційної діяльності*

*ДЗ „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”,*

м. Старобільськ, e-mail: kira.2308@ukr.net

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ІНФОРМАЦІЙНО-ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ГАЛУЗІ: НОВІ ВИМОГИ ЧАСУ

Актуальність дослідження полягає в тому, що до викладача фахових дисциплін, що викладаються для студентів спеціальності 029 „Інформаційна, бібліотечна та архівна справа”, сьогодні висуваються нові, більш складні, вимоги. У першу чергу, це пояснюється тим, що роботодавці прагнуть отримати висококваліфікованого фахівця інформаційно-документознавчої галузі, здатного ефективно ухвалювати самостійні рішення, мати гарні комунікативні навички, досконало володіти новітніми інформаційними технологіями тощо.

Метою дослідження є висвітлення значущості та сутності професійної компетентності викладачів сучасного закладу вищої освіти та оцінювання її рівня як необхідного чинника впливу на стан якості знань, умінь та навичок майбутніх фахівців інформаційно-документознавчої сфери діяльності.

Глобалізація та інтеграція у європейський та світовий освітній простір, процеси соціального та економічного розвитку України актуалізують проблему становлення професіоналізму викладача, розвитку його професійної компетентності. Закони України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, „Про вищу освіту”, нормативні документи (Державна національна програма „Освіта” („Україна XXI століття”), Національна доктрина розвитку освіти України тощо) акцентують увагу на високих вимогах до особи та професійної діяльності сучасного педагога. Соціальна ситуація, що склалася сьогодні, якісно по-новому висуває проблему розвитку педагогічних кадрів, вимагає вдосконалення професійної діяльності, підвищення індивідуального потенціалу та креативних можливостей, генерування нових ідей.

Проте сьогодні виникають складні протиріччя між вимогами суспільства, його науково-технічним потенціалом та якістю педагогічної діяльності кадрів освіти, у розриві між знаннями та вміннями, які

працівники освіти отримали свого часу у вищій школі, у процесі практичної діяльності, шляхом самоосвіти, підвищення кваліфікації, освоєння передової практики та практичного досвіду тощо. Ми погоджуємося з думкою дослідників, що від викладачів вимагається поряд з високим рівнем сформованості знань, умінь у галузі свого предмету мати високий ступінь креативності, мобільності й адаптивності до професійної діяльності, готовності до навчання протягом усього життя (Свириденко, 2010).

Зауважимо, що наприкінці 60-х рр. – початку 70-х рр. в зарубіжній, а в кінці 80-х рр. ХХ ст. – у вітчизняній літературі, введено в науковий обіг спеціальний напрям – компетентнісний підхід до освіти. Сьогодні поняття „компетентність” широко використовується в державних документах нашої країни, зокрема стандартах вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів та освітньо-професійних програмах. Зокрема, у Національній доктрині розвитку освіти України серед основних завдань формування особистості виокремлюється необхідність набуття компетентностей. Компетентнісно-орієнтований підхід в освіті став новим концептуальним орієнтиром, який забезпечує поступову переорієнтацію системи освіти, надання знань та формування умінь і навичок на створення умов для оволодіння певними компетенціями, формування компетентних людей, які здатні застосовувати свої знання в умовах, що змінюються, і компетентність яких полягала б у вмінні включатися у постійну самоосвіту впродовж усього життя (Свириденко, 2010).

У рамках компетентнісного підходу під професійною компетенцією розуміється єдність знань, умінь, здібностей, а також готовності діяти в складній ситуації й розв’язувати професійні завдання з високим рівнем невизначеності; здатність і готовність до досягнення більш якісного результату праці, ставлення до професії як до однієї з ключових особистих цінностей (Маркова, 1990). Необхідно зауважити, що питання розмежування науковцями понять „компетенція” і „компетентність” є дискусійним і сьогодні. Наразі нам імпонує точка зору А. В. Хуторського (Хуторський, 2003), де науковець зауважує, що доцільно розмежувати поняття „компетенція” і „компетентність”, використовувати їх обидва, але з різним змістом. На думку вченого, компетенція – це сукупність взаємопов’язаних якостей особистості, які є заданими до відповідного кола предметів і процесів та необхідними для якісної продуктивної дії стосовно до них. А компетентність – це володіння людиною відповідною компетенцією, що містить її особистісне ставлення до предмета діяльності. Тобто, компетенцію слід розуміти як задану вимогу, норму освітньої підготовки особистості, а компетентність – як реально сформовані її особистісні якості та мінімальний досвід діяльності (Хуторський, 2003).

У контексті нашого дослідження логічно обґрунтованим є визначення, запропоноване Н. Кузьміною, у якому вона професійно-

педагогічну компетентність визначає як сукупність умінь педагога – суб'єкта педагогічного впливу – особливим чином структурувати наукове та практичне знання з метою найкращого вирішення педагогічних завдань (Кузьміна, 1990). Більш повне визначення дефініції „професійна компетентність” подає Н. Бибик, розглядаючи її як єдність знань, умінь, здібностей, а також готовність діяти в складній ситуації й розв'язувати професійні завдання з високим рівнем невизначеності; здатність і готовність до досягнення якісного результату праці; ставлення до професії як до однієї з ключових особистих цінностей (Бибик, 2004).

Спираючись на вищезазначене твердження поняття „професійна компетентність” визначимо ті компетентності, якими сьогодні повинен володіти викладач фахових дисциплін для студентів спеціальності „Інформаційна, бібліотечна та архівна справа”. Насамперел, це здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел. Цю ж компетентність необхідно формувати й у студентів, оскільки для майбутніх фахівців інформаційно-документознавчої галузі здатність здійснювати відбір, аналіз, оцінку, систематизацію, моніторинг, організацію, зберігання, поширення та надання в користування інформації у будь-яких форматах є нагальною вимогою часу.

На нашу думку, важливою компетентністю викладача є вміння працювати в команді. Це пояснюється тим, що сьогодні актуальною є не лише передача власних знань студентам, а і формування в майбутніх фахівців інформаційно-документознавчої галузі умінь самостійно ухвалювати рішення в різних виробничих ситуаціях. У цьому разі студент не постає пасивним учасником навчального процесу. Навпаки, він є активним учасником навчальної діяльності. У свою чергу, викладач, працюючи в команді, передає свій досвід, вміння, навички, дає можливість для генерування студентами власних ідей.

На думку сучасних науковців О. Бодальова, В. Жукова, Л. Лаптева, В. Сластьоніна та багатьох інших дослідників, основу компетентності викладача складають: компетентність діяльності, спілкування і саморозвитку. Викладач інформаційно-документознавчої галузі, мабуть, найбільше відчуває постійні зміни в нашому суспільстві, пов'язані з розвитком новітніх інформаційних технологій. Здатність використовувати сучасні прикладні комп'ютерні технології, програмне забезпечення, мережеві та мобільні технології для вирішення професійних завдань можна визначити як професійну компетентність викладача. Крім цього, нагальною потребою сьогодення є здатність опанувати і використовувати технології електронного урядування та електронного документообігу (Про затвердження, 2018). Набуття цієї компетентності дає можливість викладачу створювати на заняттях ситуативні завдання, які допомагають вирішувати складні виробничі ситуації, а також необхідність ознайомлення з функціонування державних вебсайтів з надання адміністративних послуг, вивчення

особливостей їх роботи, структури, змістового наповнення інформаційних ресурсів.

Не менш важливою компетентністю викладача є вміння застосовувати норми української літературної мови в усному й писемному спілкуванні; доречно використовувати термінологічну лексику, виробничі, науково-технічні професіоналізми; перекладати тексти українською мовою з допомогою термінологічних словників; правильно використовувати синтаксичні конструкції у складанні документів (Про затвердження, 2019).

Підкреслимо, що роботодавці сьогодні висувають дуже високі вимоги до фахівців інформаційно-документознавчої галузі. Незаперечним є факт, що крім знання інформаційних технологій, до майбутнього фахівця висувається вимога досконалого знання державної мови, вміння підтримувати ділові комунікації на різних ланках управлінської діяльності. Тому формування мовної досконалості вищезазначеного фахівця сьогодні є не лише вимогою часу, а й можливістю для майбутнього фахівця бути конкурентоспроможним під час пошуку роботи за спеціальністю в органах державного управління та місцевого самоврядування, бібліотеках, архівах, інформаційних центрах тощо.

Таким чином, професійні компетентності викладача ЗВО в більшості перегукуються з тими компетентностями, якими повинні опанувати майбутні фахівці інформаційно-документознавчої галузі, щоб бути конкурентоспроможними на сучасному ринку праці.

Список використаної літератури:

1. Бирик Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Київ: К.І.С., 2004. С. 47 – 52. **2. Кузьмина Н. В.** Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. Москва: Высш. шк., 1990. 117 с. **3. Маркова А. К.** Психологический анализ профессиональной компетентности учителя. Сов. педагогика. 1990. №8. С. 82 – 88. **4. Про затвердження** стандарту вищої освіти за спеціальністю 029 „Інформаційна, бібліотечна та архівна справа” для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ № 1378 від 12.12.2018. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/029-informatsiyna-bibliotechna-ta-arkhivna-sprava-bakalavr.pdf>. **5. Про затвердження** стандарту вищої освіти за спеціальністю 029 „Інформаційна, бібліотечна та архівна справа” для другого (магістерського) рівня вищої освіти : Наказ № 728 від 24.05.2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/029-informatsiyna-bibliotechna-ta-arkhivna-sprava-magistr.pdf>. **6. Свириденко Т. І.** Модель моніторингу професійної компетентності викладача ВНЗ I – II рівнів акредитації. URL: <https://www.tme.umo.edu.ua/docs/2/09svipcm.pdf>. **7. Хуторской А. В.** Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. Народное образование. 2003. №2. С. 58 – 64.